- *Korriminent minn pulizija waqt il-qadi ta' dmirijietu*
- *Ilbies protettiv*
- *Danni meta l-vittma tkompli taħdem*

FIL-PRIM'AWLA TAL-QORTI ĊIVILI

IMĦALLEF

ONOR. GRAZIO MERCIECA LL.D.

ILLUM, 7 ta' Dicembru 2021.

Rikors Nru. 206/2011 GM

Malcolm Mifsud (K.I. 510775M)

vs

Transport Malta u b'digriet tal-15 ta' April 2011 ġiet korretta għal Awtorita` għat-Transport f'Malta;

Il-Kummissarju tal-Pulizija;

Il-Korporazzjoni Enemalta;

u b'nota tal-10 ta' Marzu 2015 is-soċjeta' Enemalta plc (C65836) assumiet l-atti ta' din il-kawża;

u b'digriet tat-13 ta' Novembru 2013 ġie kjamat fil-kawża l-Kunsill Lokali Floriana

Il-Qorti:

(1) Preliminari:

Rat ir-Rikors Ġuramentat ta' Malcolm Mifsud li permezz tiegħu wara li ppremetta illi:

> Fit-22 ta' Jannar 2009 ġewwa Triq l-Assedju l-Kbir, Floriana (magħrufa bħala n-niżla tal-Excelsior) waqt li l-attur kien qiegħed waqt il-qadi ta' dmirijietu bħala uffiċjal tal-Korp tal-Pulizija, waqt li kien qiegħed isuq il-mutur proprjeta' tal-Korp tal-Pulizija bin-numru tar-reġistrazzjoni GVP 485 huwa ħabat f'arblu tad-dawl proprjeta' tal-Korporazzjoni Enemalta bil-konsegwenza li tilef il-kontroll bil-konsegwenza li r-rikorrenti tar minn fuq il-mutur suġġett ta' din il-kawża meta mbagħad intilef minn sensiħ;
>
> Meta l-attur kien qed isuq il-vettura GVP 485 huwa skidja minħabba likwidu li kien imferrex fit-triq u li jidher li kien ilu hemmhekk għal xi żmien;
>
> Per konsegwenza tal-uniformi mhux protettiva biżżejjed, u l-elmu li ma hux prottettiv biżżejjed ukoll, it-tnejn provduti mill-intimat Kummissarju tal-Pulizija huwa sofra ġrieħi li kkawżaw debilita' permanenti;
>
> Fil-parti tat-triq fejn l-attur skidja t-triq hija magħmula b'tali mod li faċilment tista' tilef il-bilanċ minħabba l-kurvatura tagħha li huwa difett ċar fil-kostituzzjoni tal-istess triq u agħar minn hekk meta l-arblu tad-dawl proprjeta' tal-Korporazzjoni intimata kien jinsab f' pożizzjoni perikoluża.
>
> Fil-ġurnata tal-inċident ir-rikorrent kien qed jagħmel użu minn mutur tas-servizz provdut mill-intimat Kummissarju tal-Pulizija li ma kellux il-performance mixtieqa u li wkoll kellu parti mill-konsegwenza tal-inċident.
>
> B' konsegwenza ta' dan l-istess inċident li għalih kienu unikament responsabbli l-intimati jew min minnhom, l-attur Malcolm Mifsud sofra ġrieħi ta' natura serja li f'punt partikolari kien fil-perikoku tal-mewt, li jwasslu għal debilita' permanenti u li għalhekk b'riżultat ta' dan l-inċident huwa sofra danni attwali (damnum emergens) kif

ukoll danni futuri (lucrum cessans) u dan kif ser jirriżulta waqt it-trattazzjoni tal-kawża;

Talab lil din il-Qorti sabiex:

1. Tiddikjara u tiddeċiedi li l-konvenuti jew min minnhom kienu unikament responsabbli għall-inċident tat-traffiku li ġara fit-22 ta' Jannar 2009 fi Triq l-Assedju l-Kbir, Floriana u għad-danni konsegwenzjali kif ukoll danni personali li ġarrab l-attur bħala riżultat tal-inċident;

2. Tillikwida dawn id-danni okkorendo bl-opra ta' periti nominandi;

3. Tikkundanna lill-konvenuti jew min minnhom iħallas lill-attur dawk id-danni li jiġu hekk likwidati kif fuq intqal flimkien ma' l-imgħaxijiet legali.

   Bl-ispejjeż kontra l-istess konvenuti li minn issa huma nġunti għas-subizzjoni u bl-ispejjeż ukoll tal-ittri interpellatorji numri 4831/2010, 4832/2010, 4833/2010.

Rat ir-Risposta Maħlufa tal-Korporazzjoni Enemalta li permezz tagħha eċċepiet illi:

1. It-talbiet attriċi fil-konfront tal-Korporazzjoni esponenti huma nfondati kemm fil-fatt kif ukoll fid-dritt u għandhom jiġu miċħuda bl-ispejjeż stante illi l-Korporazzjoni konvenuta mhijiex responsabbli għall-inċident riferit;

2. Kif ser jirriżulta mill-provi l-Korporazzjoni ma tista' ġġorr ebda responsabilita` għal dan l-inċident u fil-fatt ma jirriżultax illi qatt kien hemm xi investigazzjoni dwaru l-involviment tal-Korporazzjoni u minn dak li jirriżultalha hi l-anqas biss issejħet biex tagħti l-verżjoni tagħha fl-Inkjesta Maġisterjali;

   Għaldaqstant, in vista tas-suespost, il-Korporazzjoni esponenti titlob bir-rispett li din l-Onorabbli Qorti jogħġobha tiċħad it-talbiet rikorrenti bl-ispejjeż;

Rat ir-Risposta Maħlufa ta' Transport Malta li permezz tagħha eċċepiet illi:

1. In linea preliminari u għal kull buon fini, skont il-Kapitolu 499 tal-Liġijiet ta' Malta, l-isem tal-Awtorita' esponenti huwa r-Awtorita` għat-Trasport f'Malta.

2. In linea preliminari, l-Awtorita' intimata m'għandha ebda relazzjoni ġuridika fil-konfront tar-rikorrenti Malcolm Mifsud u l-istess Awtorita` intimata mhix il-leġittimu kontradittur tal-istess rikorrenti Malcolm Mifsud u għalhekk għandha tiġi lliberata mill-osservanza tal-ġudizzju bl-ispejjeż kollha kontra r-rikorrenti u dana peress illi, kif ammess fir-rikors promotur, meta seħħ l-allegat inċident ir-rikorrenti ma kienx impjegat mal-istess Awtorita' intimata u filfatt qatt ma kien impjegat mal-istess Awtorita`. Għaldaqstant, l-Awtorita' intimata qatt ma tista' tinstab responsabbli għal kwalunkwe danni kkawżati minħabba xi nuqqasijiet jew ommissjonijiet ta' min iħaddem lir-rikorrenti, bħala per eżempju l-provvediment tat-tip u kwalita' ta' lbies jew ewkwipaġġjament lir-rikorrenti fuq l-andament tax-xogħol tiegħu. Għal kull buon fini, għalkemm l-Awtorita` intimata ma kienet involuta f'ebda inkjesta maġisterjali konċernanti dana l-każ, huwa rilevanti li ssir riferenza għal proċess verbal tal-Qorti tal-Maġistrati (Malta) bħala Qorti inkwirenti hekk ippreseduta mill-Maġistrat A. Micallef Trigona u datata 21 ta' Jannar 2010, fejn fost affarijiet oħra jingħad:

   "...Pjutost osservazzjoni f'postha hi dik li b'ilbies u ekwipaġġjament aħjar u aktar idoneju għal dan it-tip ta' xogħol kienu jiġu skansati bosta ġrieħi li sofra s-Surġent f'dan l-inċident. Menzjoni speċifika, iżda mhux uniki, qiegħda ssir għall-elmu li jidher inadatt biex jagħti protezzjoni xierqa u adegwata kif spjegat fir-relazzjoni tal-espert tekniku Joseph Zammit. F' dan il-kuntest ir-responsobbilta' għandu jġorrha l-Kummissarju tat-Pulizija nonstante li mhux morbut mal-liġi dwar is-Saħħa u s-Sigurta' fuq ix-Xogħol billi espressament eżentat minnha. Hija pero' l-fehma tal-inkwirenti li ċivilment r-responsabilita' tiegħu tibqa' treġġi aktar u aktar f'dan il-każ fejn jirriżulta li stante ilbies inadegwat is-Surġent meritu l-inċident sofra ġrieħi f'geddumu li huma li kklassifikabbli bħala sfreġju."

3. Mingħajr preġudizzju għas-suespost u wkoll in linea preliminari, l-Awtorita' intimata mhix il-leġittimu kontradittur u għandha tiġi lliberata mill-osservanza tal-ġudizzju bl-ispejjeż

kollha kontra r-rikorrenti u dana peress illi t-triq fejn seħħ l-allegat inċident stradali mhix triq arterjali jew distributorja u għalhekk il-manutenzjoni u ż-żamma ta’ din l-istess triq fi stat tajjeb u nadif ma jaqax taħt ir-reponsabbilta` tal-Awtorita` intimat.

4. Sussidjarjament u mingħajr preġudizzju għas-suespost dina hija kwistjoni ta’ casus.

5. Mingħajr preġudizzju għas-suespost l-Awtorita` Intimata tirrespinġi l-allegazzjonijiet u l-prestenzjonijiet miġjuba kontriha bħala kompletament infondati fil-fatt u fid-dritt u dana kif ser jirriżulta aħjar waqt is-smigħ u t-trattazzjoni tal-kawża odjerna.

6. Salv eċċezzjonijiet ulterjuri.

Bl-ispejjeż.

Rat ir-Risposta Maħlufa tal-Kummissarju tal-Pulizija li permezz tagħha eċċepixxa illi:

1. Huwa prinċipju ben akkolt fil-ġurisprudenza tagħna illi biex tinstab responsabilta' għad-danni, irid ikun hemm ness ta' kawżalita' bejn il-fatt kolpuż u d-danni sofferti. Bl-akbar rispett, l-esponenti jeċċepixxi illi f’dan il-każ partikolari, il-causa prossima tal-inċident ma kinitx uniformi allegatament inadegwata, jew mutur li allegatament “ma kellux il-performance mixtieqa", iżda kienet kjarament naxxenti minn numru ta' fatturi oħra, u ċioe' likwidu jiżloq imferrex fit-triq, xita, kurvatura perikoluża u b'żieda ma' dan, negliġenza u non osservanza tar-regolamenti tat-traffiku da parti tar-rikorrent innifsu. Dawn il-fatturi kkolludew flimkien sabiex ħolqu sitwazzjoni fejn sfortunatament weġġa' gravi r-rikorrent, u dan kollu se jiġi muri sussegwentement tul il-kors ta' din il-kawża.

2. Ġialadarba l-inċident mertu ta' din il-kawża ġara minħabba ċirkostanzi li kienu u huma għal kollox indipendenti mir-responsabilta' tal-esponent innifsu, allura l-istess esponent ma għandux jinstab responsabbli għad-danni li sofra r-rikorrent kawża ta' dan l-inċident. Dan għaliex għalkemm huwa ġust il-prinċipju bażilari li min jikkawża ħsara bl-għemil tiegħu għandu jħallas għaliha, daqstant ieħor huwa nġust li wieħed jinstab responsabbli għal xi dannu li assolutament ma jkunx ġara bi ħtija tiegħu, bħal ma hu f'dan il-każ partikolari mertu ta' din il-kawża.

3. L-attur qiegħed f'sitwazzjoni kemmxejn kontradittorja fil-preżent. Dan qiegħed jingħad għaliex ir-rikorrent għadu jokkupa l-istess kariga ta' surġent fit-Traffic Section fi ħdan il-Korp tal-Pulizija, u saħansitra dan baqa' jaħdem b'mod normali u jaħdem ukoll numru ta' sagħat overtime bħal ma kien jagħmel qabel l-inċident. Di piu', ir-rikorrent qatt ma talab li jiġi trasferit ġewwa taqsima oħra fi ħdan il-Korp u dan nonostante l-fatt li qiegħed jattribwixxi ħtija għal dan l-inċident lill-Kummissarju tal-Pulizija għax dan ma pprovdilux uniformi protettiva biżżejjed u mutur b'performance adegwata. Bl-akbar rispett hawnhekk l-esponent jirrileva illi ġialadarba r-rikorrent f'din il-kawża qiegħed jagħmel dawn it-tip ta' allegazzjonijiet, allura jsegwi illi fil-preżent, dan qiegħed jesponi ruħu għall-perikolu xjentement. Għalhekk, dejjem bl-akbar rispett, l-esponent huwa tal-fehema illi li kieku s-sitwazzjoni kienet gravi daqs kemm pittirha r-rikorrent, u li kieku fir-realta' dan l-inċident ġie kkawżat proprju minħabba l-unformi jew minħabba l-peformance tal-mutur, allura dan ma kienx jibqa' jaħdem fejn hu qiegħed, iżda kien mall-ewwel jitlob li jiġi trasferit x'imkien ieħor fejn ma jkunx espost għal dan l-allegat perikolu partikolari.

Rat il-verbal tagħha (diversament preseduta) tat-13 ta' Novembru li permezz tiegħu laqgħet it-talba tal-attur sabiex jissejjaħ fil-kawża l-Kunsill Lokali tal-Floriana.[1]

Rat ir-Risposta Maħlufa tal-Kunsill Lokali Floriana li permezz tagħha eċċepixxa illi:

1. Qabel xejn hemm lok għall-korrezzjoni fl-isem tal-kunsill lokali sabiex minn 'tal-Furjana' jiġi jaqra 'Floriana' fl-okkju.
2. It-talbiet attriċi huma preskritti u dana ai ternini tal-Artikolu 2153 tal-Kapitolu 16 tal-Liġijiet ta' Malta.
3. Mingħajr preġudizzju għas-suespost it-talbiet attriċi huma totalment infondati fil-fatt u fid-dritt stante illi l-eċċipjenti ma hi bl-ebda mod responsabbli għall-allegat inċident imsemmi fir-rikors ġuramentat u dana hekk kif ser jiġi ppruvat waqt it-tattazzjoni tal-kawża.
4. Mingħajr preġudizzju għas-suespost it-talbiet attriċi huma totalment infondati fil-fatt u fid-dritt stante illi l-allegat inċident ġara 'l barra mill-konfini li jaqgħu taħt il-Kunsill Lokali Floriana.
5. Salv eċċezzjonijiet oħra.

Rat il-verbal tagħha (diversament preseduta) tat-22 ta' Mejju 2018 li permezz tiegħu ħatret lill-kirurgu Gordon Caruana Dingli bħala espert fil-milsa, lill-kirurgu Herman Borg Xuereb bħala espert ENT, lit-tabiba Josanne Aquilina bħala espert newroloġiku u lill-kirurgu Charles Swain bħala espert ortopediku u kif ukoll dwar l-isfreġju.[2]

[1]Fol 108 u fol 113
[2] Fol 530

Rat il-verbal tagħha tad-29 ta' Novembru 2018 li permezz tiegħu ħatret lil Mr Massimo Vella sabiex jieħu post Mr Charles Swain.[3]

Rat ir-rapport imressaq mill-esperti mediċi fit-2 ta' Settembru 2019.[4]

Rat in-nota tal-intimati u tal-kjamat fil-kawża li permezz tagħha talbu l-ħatra ta' periti addizzjonali.[5]

Rat in-nota ta' sottomissjonijiet tal-partijiet.

Rat l-atti kollha tal-proċess.

Ikkunsidrat:

Din hija kawża dwar korriment li ġarrab surġent tal-pulizija fis-sezzjoni tat-Traffiku f'inċident li seħħ waqt il-qadi ta' dmirijietu. Fit-22 ta' Jannar 2009 għall-ħabta tal-11.30am waqt li kien isuq il-mutur tat-tip Yamaha GVP 485 proprjeta` tal-korp tal-pulizija, fi Triq l-Assedju l-Kbir, Floriana, direzzjoni lejn Marsamxett sabiex imur ġewwa l-Qrati ta' Malta, tilef il-kontroll tal-mutur, xkana mal-art u weġġa' gravi.

(2) Eċċezzjonijiet preliminari.

It-tieni u t-tielet eċċezzjoni tal-Awtorita` għat-Transport f'Malta: m'hemmx relazzjoni ġuridika u mhix leġittimu kontradittur.

Jirriżulta li Triq l-Assedju l-Kbir, fejn seħħ l-inċident, ma taqax taħt ir-responsabilita` tal-Gvern Ċentrali u ċjoe` tal-Awtorita` konvenuta għaliex la hija triq arterjali u lanqas distributorja u għalhekk taqa' taħt il-

[3] Fol 546
[4] Fol 602
[5] Fol 616, Fol 617 u Fol 630

kompetenza tal-Kunsilli Lokali, li għalhekk huma responsabbli għall-manutenzjoni tagħha[6].

Il-Kunsill konvenut apparti li qed jargumenta illi t-Triq in kwistjoni ma taqax taħt il-konfini tiegħu iżda taqa' mal-Belt Valletta, qed jeċċepixxi li l-azzjoni attriċi hi preskritta bi skadenza ta' sentejn skont l-artikolu 2153 li jippreskrivi perjodu ta' sentejn għal danni mhux derivanti minn reat kriminali.

It-triq fejn seħħ l-inċident hu responsabbli minnha xi Kunsill Lokali u mhux Transport Malta billi la hi triq arterjali u lanqas distributorja. Uffiċjal ta' Transport Malta xehed li ma jafx hux il-Kunsill Lokali tal-Furjana inkella tal-Belt[7], għalkemm mill-pjanti li esebixxa, jidher li tappartjeni għall-Kunsill tal-Belt.[8] Jirriżulta minn xhieda u dokumenti uffiċjali prodotti mill-Kunsill Lokali tal-Furjana li t-triq in kwistjoni taqa' taħt il-Kunsill Lokali tal-Belt Valletta *ai termini* tal-Kapitolu 363 tal-Liġijiet ta' Malta.[9] Għalhekk il-Kunsill tal-Furjana mhux leġittimu kontradittur. Stabbilit dan, m'hemmx lok li tiġi ttrattata l-eċċezzjoni tal-preskrizzjoni.

(3) Fatti:

(3.1) It-temp.

L-inċident seħħ fit-22 ta' Jannar 2009 għall-ħabta tal-11.40 a.m. skont ir-Road Accident Report, li jindika 11.40 a.m. bħala r-*report time* kif ukoll

[6] Ara xhieda tar-Rappreżentant tal-Awtorita' Transport Malta a Fol 267
[7]fol 267, xhieda ta' Nicholas Baldacchino
[8]pjanti a fol 274 u 275.
[9]Ara pjanta a fol 481 u xhieda ta' Marie Lourdes Lautier a fol 483 u x-xhieda ta' Svetlick Flores a fol 497

l-incident time[10]. Skont wieħed mill-pulizija li ltaqgħu mal-attur ftit sekondi qabel l-inċident, il-ħin kien għall-ħabta tal-11.30 a.m.[11] Kienet nieżla xita l-ġurnata kollha; mhux *drizzle* imma xita ħafifa. Niżlet fl-ikbar ammonti bejn nofsinhar u n-nofs siegħa (4.1 mtrs) u mbagħad bejn is-siegħa u s-sagħtejn niżlet 3.6 kull siegħa. Fil-5 a.m. għamlet 2.8 mtrs.(millilitres).[12]

(3.2) Il-karreġġjata.

PC 1430 xehed li l-arblu li ħdejh waqaf il-mutur huwa fil-parti d-dritt tat-triq ftit qabel il-liwja. It-triq hija ***turtle back***. Jgħaddu ħafna karozzi kuljum li jillixxaw it-triq. U l-art ħġieġ. "Jiena kont skorta mal-President darba minnhom u fil-liwja l-mutur 'l hemm u jiena 'l hawn".[13] Il-Perit Valerio Schembri m'għamel l-ebda eżami tekniku fuq il-wiċċ tat-triq.[14]

(3.3) L-arbli.

Skont ix-xhieda tal-Inġinier Christoper Bonnici, Inġinier tal-Enemalta fid-Distrett tal-Belt, l-unika proċedura dwar it-twaħħil tal-arbli tad-dawl kienet li ma jitwaħħlux fil-karreġġjati imma fuq il-bankini. Ma kienx hemm xi distanzi partikolari stabbiliti.[15]

Maġenb in-naħa tat-triq fejn kien isuq l-attur hemm tliet arbli li l-Perit Valerio Schembri mmarka bl-ittri I, J u K. It-tliet arbli qegħdin fuq il-bankina fuq ix-xellug tat-triq. It-triq bejn it-tliet arbli hija dritta u għan-

---

[10]fol 33
[11]skont PC 971 Patrick Pisani
[12]fol 306, 309
[13]fol 82
[14]fol 123
[15]fol 263

niżla fid-direzzjoni tal-Belt Valletta. Fit-triq hemm liwja lil hinn mill-arblu 'I'. It-triq għandha żewġ karreġġjati; waħda li tagħti fid-direzzjoni tal-Belt Valletta u l-oħra fid-direzzjoni tal-Furjana. L-*iskid marks* qegħdin kollha fuq l-ewwel karreġġjata. L-istess pjanta turi *skid marks* fl-art li jibdew bejn wieħed u ieħor f'nofs id-distanza bejn arblu K u arblu J. Huma fuq it-tarmak, ċjoe` fil-karreġġjata u mhux fuq il-bankina. Għal bidu hemm tliet *skid marks* parallelli, imbagħad l-*iskid mark* tan-nofs tispiċċa u jibqa' żewġ skid marks press-a-poko wkoll paralleli. Iż-żewġ skids m'humiex dritti iżda jilwu lejn ix-xellug tat-triq u jitbiegħdu minn xulin, b'mod li bejn wieħed u ieħor f'nofs id-distanza bejn arbli J u I, l-iskid tax-xellug titla' u f'distanza qasira terġa' tinżel minn fuq il-bankina. Imbagħad iż-żewġ skid marks jerġgħu joqorbu lejn xulxin u jkomplu l-iter tagħhom fuq il-karreġġjata sal-point of rest tal-mutur 2.36 metri qabel ma jintlaħaq l-arblu I. L-iskid marks jindikaw mutur miexi mal-assi tat-triq huwa u beda jitkaxkar, dar kartabun mal-istess assi u rikeb in parti fuq il-bankina, imbagħad reġa' beda jdur lejn l-assi tat-triq, sakemm temm l-itinerarju tiegħu skuntrat fuq il-karreġġjata kif jidher fl-iskizz tal-perit Valerio Schembri.

L-ebda arblu ma ġie rrapportat li kellu xi ħsara. Għalkemm fir-rapport tal-pulizija hemm imniżżel li l-attur ħabat m'arblu, il-pulizija li kienu f'karozza ssuq fid-direzzjoni opposta tal-attur ma rawx il-ħabta.[16] L-attur *a tempo vergine* ma stqarrx li l-mutur (jew hu) ħabat ma' xi arblu. Fis-seduta tas-27 ta' Ġunju 2018 l-attur stqarr li ma jiftakar xejn mill-inċident minn meta beda jiswervja l-mutur. Meta xehed fil-5 ta' Frar 2009 fl-atti tal-inkjesta, xehed li apparti li jiftakar il-mutur jiswervja u li t-triq kienet imxarrba, ma jiftakar xejn iktar.[17] Għalhekk it-testimonjanzi

[16]ara deposizzjoni PS 180 Fabian Aquilina a fol 216 et seq; PC 971 Patrick Pisani a fol 22 et seq.
[17]fol 188

sussegwenti tiegħu tal-15 t'April 2009 u tas-27 ta' Ġunju 2011 għandhom jittieħdu fid-dawl tal-ewwel testimonjanza tiegħu. Fl-affidavit tat-27.06.2011 stqarr li "naf li l-mutur telaq minn taħti u lili tefgħani bil-konsegwenza li rmieni u spiċċajt b'impatt qawwi ġo arblu".[18] Il-Perit Valerio Schembri xehed li ma kellu ebda ħjiel li l-mutur (jew l-attur) ħabat ma' xi arblu. Iktar minn hekk, l-attur innifsu in kontro-eżami qabel li l-mutur ma ħabat ma' l-ebda arblu.[19] Iż-żewġ pulizija li għaddew minn maġenb l-attur ftit sekondi qabel l-inċident rawħ jiskidja iżda la rawh jitkaxkar u wisq inqas jaħbat ma' xi arblu.

Skont waħda mill-verżjonijiet tal-attur, huwa tar minn fuq il-mutur u ħabat mal-arblu; u li mal-impatt mal-arblu l-elmu inqala' u spiċċa 13-il metru lura.[20] Skont PC 1430 Alexander Mizzi, li aċċeda fuq il-post ftit minuti wara, ma jiftakarx kemm kien bogħod l-elmu iżda kien iktar minn 3 metri bogħod.[21] L-iskizz tal-Perit Valerio Schembri[22] juri li l-helmet kien eżatt fejn bdew li scratch marks, jiġifieri 50 metru 'l bogħod. Il-pożizzjoni tal-elmu turi li spiċċa mal-art appena l-mutur inqaleb, u mhux wara li l-attur tar minn fuq il-mutur u ħabat ma' xi arblu. Min-naħa l-oħra, mhux verosimili li l-elmu jaħbat mal-arblu u bl-impatt itir ħamsin metru lura.

L-iskizz tal-perit Valerio Schembri ma jurix fejn spiċċa l-attur wara l-ħabta; milli jidher għaliex l-attur kien diġa` tneħħa minn fuq il-post u ttieħed l-isptar bl-ambulanza. B'danakollu, is-surġent Patrick Pisani xehed li l-attur kien madwar 4 metri 'l fuq mill-mutur filwaqt li l-elmu

[18]para 1, affidavit a fol 67
[19]seduta 10.04.2018
[20]affidavit tal-attur para 2 fol 67
[21]fol 81
[22]fol 134

kien saħansitra iktar 'il fuq.[23] "Kien sew 'l isfel minnu l-mutur; għax hemmhekk jiġifieri għan-niżla eh, tinsiex!".

Huwa iktar kompatibbli mar-*res gestae* li l-attur inbeżaq minn fuq il-mutur għal fuq it-tarmak filwaqt li l-mutur baqa' nieżel ftit metri oħra sakemm spiċċa 2.36 metri qabel l-arblu 'I' milli li l-attur inqala' minn fuq il-mutur fil-*point of rest* tiegħu, ħabat mal-arblu, u tar lura iktar minn 6 metri. Il-mutur kien qiegħed jitkaxkar mal-art, mhux jinstaq; anke l-attur kien qiegħed jitkaxkar mal-art. Għalhekk ma jistax ikun li ħabat mal-arblu u bid-daqqa tar lura b'mod li skapula l-mutur. F'din l-ipotesi kien jispiċċa mwaħħal mal-mutur.

(3.4) Likwidu jiżloq fl-art.

Dak inhar tal-inċident kienet ġurnata b'xita kontinwa u takkumula[24] bin-nofstanhar ta' filgħodu jinżel ammont sostanzjali.[25] Il-lejl ta' qabel kienet xita wkoll. L-attur, waqt l-inkjesta Maġisterjali stqarr illi kien hemm xi likwidu jiżloq mifrux fit-triq, għalkemm huwa ma nnutaħx. Il-mutur beda jiswervja minn wara[26]. Waqt l-ġbir tal-provi fl-inkjesta maġisterjali ġie maħtur PC6 Duncan Demicoli sabiex jieħu ritratti. Fost ir-ritratti li ha, hemm set li 'juru xi tixrid ta' *fuel* fuq in-naħa l-oħra tat-triq. Dan il-*fuel* kien faċċata tal-arblu li miegħu ġie allegat li sar l-impatt.[27]

PC1430 Alexander Mizzi, li kien l-ewwel li mar fuq il-post, innota illi l-art kienet tiżloq minħabba xi ilma jew sapun u kien hemm ukoll qisu kuluri mal-art fejn kien jiżloq.

[23]fol 427
[24]Fol 306
[25]Fol 308
[26]Fol 188
[27]Fol 157 – 09AEN 115-118

Il-Perit Valerio Schembri li kien tqabbad bħala espert fl-Inkjesta Maġisterjali kiteb fir-rapport tiegħu illi waqt il-ħin tal-aċċess kienet xita kontinwa u fit-triq in kwistjoni kien hemm ħafna żlieq. F'dawn il-proċeduri jixhed illi t-tarmak huwa li hu u jaf ikun jiżloq peress li kienet ix-xita dakinhar tal-inċident. Ma jsemmi xejn dwar likwidu li jiżloq fit-triq.

(3.5) Il-mutur.

Rigward il-mutur, dan ġie iċċekkjat, il-ħsarat li ġarrab kienu mill-inqas u fi ftit ġranet ġie msewwi. Skont il-*motor history* juri li l-mutur kellu *tyres* ġodda li kienu għadhom kemm ġew mibdula, inbidlulu l-*breakpads* xahrejn qabel l-aċċident[28]. Dan il-mutur qatt ma ġie rappurtat b'xi difett. L-attur jixhed waqt l-Inkjesta Maġisterjali illi dak il-mutur kien ilu jużah sena u qatt ma kellu l-iċken inċident bih. Wara dan l-aċċident il-mutur baqa' jintuża'.

(3.6) L-uniformi tal-attur.

Il-pulizija biddlet l-uniformijiet fil-2013 wara li kienet ilha tipprova mis-sena 2008 minħabba n-numru żgħir li kellha bżonn.[29]

L-uniformi tal-Pulizija hija kollha l-istess iżda skont is-sezzjoni li tkun fiha hemm *extras*. Fil-każ tal-Pulizja fis-sezzjoni tat-traffiku jkollha *boots* u mhux żarbun normali, *crash helmet, water proof trousers* għax-xitwa u ingwanti. Il-*crash helmet* għalkemm jgħatti r-ras kollha, mhux wieħed li jgħatti l-wiċċ kollu. Rappreżentant tal-pulizija jgħid illi bħala *helmet* huwa *standard*.

[28]Fol 101 u 102
[29]Spettur Mario Tonna, fol 261

Fix-xhieda tiegħu tal-Assistent Kummssarju Sandro Zarb jgħid li l-elmu tal-marka Nitro flimkien mal-muturi li kienu jintużaw mis-sezzjoni tat-Traffiku kollha kienu konformi mal-istandards Ewropej fiż-żmien tal-inċident. Ma ġiex kontradett f'dan ir-rigward. Lill-mutur kienet issirlu *general service* kull sena. Kull filgħodu kellu jiġi spezzjonat mis-sewwieq tiegħu[30].

(3.7) Il-*crash helmet.*

Waqt l-inkjesta magisterjali, l-espert Joseph Zammit ħejja rapport dwar il-*helmet* li kien liebes l-attur waqt l-inċident. Huwa forma magħrufa bħala *half face*. Jgħid illi sabu bla ħsara fuq il-parti frontali tiegħu. Sablu brix li jindika tkaxkir u l-parti fejn jitwaħħal is-sun visor spustjata. Biċ-*chain strap* sħiħa u ċioe' mhix maqtugħha, u fi stat funzjonabbli. Il-qies tal-helmet tiffittja ras l-attur. Meta libbes dan il-*helmet* fuq l-attur sab li meta jinbuttah minn taħt, il-*helmet* joħroġ b'konsegwenza li c-*chain strep* tagħmel forza. Filfatt kaġun ta' din il-forza, l-attur kellu tiċrita u għandu l-punti. Għalkemm il-qfil tiegħu ikun fuq il-massimu meta l-imsemmi *crash helm*et ikun milbus u ssikkat, jekk dan jintrefa' bil-forza tal-idejn mill-parti ta' wara tiegħu, dan jimxi l'quddiem b'mod li dan ikun jista' joħroġ minn quddiem u bl-istess ssikkar taċ-ċinga jħalli marka jew ferita taħt il-geddum.[31] Li jfisser li l-elmu ma kienx jiġi eżatt lill-attur tant li nqala' bit-tkaxkir tal-mutur iżda mhux qabel laħaq weġġa' lill-attur taħt geddumu.[32]

L-attur spiċċa fl-art bil-ħwejjeġ imxarrbin u mqattgħin. Dak iż-żmien, il-pulizija ma kinux jilbsu *protective foaming*. Ilbies hekk attrezzat beda

[30]Assistent Kummissarju Sandro Zarb fol 345
[31] Fol 450
[32]fol 172

jingħata biss fi Frar 2014; ħames snin wara l-inċident. Mario Tonna, Senior Inspector xehed li kien ilu jipprova jikseb l-uniformijiet ġodda "biex inbiddlu l-uniformijiet ta' protezzjoni lejn is-sewwieqa tal-muturi" sa mis-sena 2008 u ċjoe` s-sena kalendarja ta' qabel l-inċident. Dan billi l-ammont ta' 50 uniformi kien wisq żgħir biex jiġi supplit minn kumpanniji li jbigħuhom b'ordijiet ta' eluf.[33] L-ispettur Silvio Magro xehed li l-pulizija tat-traffic ikollhom *boots* apposta, *crash helmet*, *water proof trousers* iżda, "mistoqsi jekk barra dawn l-extras li semmejt, jekk hemmx xi *protective foaming* li jilbsu l-pulizija tat-traffiku ngħid li xejn."[34]

(3.8) Veloċita` tal-attur.

Kemm waqt l-Inkjesta Maġisterjali kif ukoll f'dawn il-proċeduri, l-attur jisħaq illi kien għaddej bil-mod ħafna u li żgur ma kienx jaqbeż l-għoxrin kilometru fis-siegħa. Ix-xhieda Pisani u Aquilina jixhdu wkoll li kien nieżel bil-mod tant li wieħed minnhom ra l-i*spokes* tar-rota tal-mutur. Pisani jgħid li kien "a very moderate speed għalija".[35] Aquilina jsemmi veloċita` ta' madwar 30-40 kms.[36]

Ikkontro-eżaminat b'mod ferm isserrat minn Dottoressa Roma D'Alessandro[37] l-attur m'għarafx jgħid b'liema veloċita` kien għaddej meta seħħ l-inċident, għalkemm isostni li ma kienx għaddej b'iktar minn 20 kilometru fis-siegħa. Jgħid ukoll li skont id-*data track* kien miexi bis-16-il kilometru fis-siegħa – ħaġa li iżda mhux veru tirriżulta.

---

[33]fol 261
[34]seduta 14 ta' Mejju 2012 a fol 94
[35]fol 142
[36]fol 416
[37]fol 351 et seq

Ir-rapport maħruġ minn fuq is-sistema ta' *GPS tracking* li għandu kull mutur tal-Pulizija, juri li meta seħħ l-aċċident, l-attur kien qed isuq bil-57 kilometru fis-siegħa. [38] Il-moviment tal-mutur huwa reġistrat kull minuta.[39] Dan l-ispeed iżda huwa rreġistrat waqt li l-attur kien qiegħed isuq fil-Mall, il-Floriana; ħin: 10.26.36. Id-distanza misjuqa mill-bidu tal-vjaġġ kienet 16.31 kms. Minn hemm daħal fi Triq l-Assedju l-Kbir (li korrettement, il-GBS jimmarka bħala "Valletta"). Il-minuta ta' wara; ħin 10.27.36, l-ispeed kien żero. Id-distanza mill-bidu tal-vjaġġ kienet 16.72 kms. Għalhekk, meta l-mutur waqaf fil-*point of rest* tiegħu, f'temp ta' minuta l-attur kien mexa (bejn sewqan u tkaxkir) 0.41 kms. Li jfisser 24.6 kilometri fis-siegħa. Issa huwa minnu li parti minn din id-distanza (50 metru minn 1000 metru) ma saqhiex; iżda dan m'għandux jeffettwa wisq dan il-kalkolu, li huwa wieħed oġġettiv, xjentifiku, u, preżumibbilment preċiż (*accurate*) u żgur mhux influwenzat mill-*esprit de corps* taż-żewġ pulizija msemmija jew mill-interess jew *bias* personali tal-attur. Dan jikkorrobora l-verżjoni ta' Pisani u Aquilina kif ukoll dik tal-attur. Li jfisser li jirriżulta li l-attur kien qiegħed isuq b'mod prudenti, u kien tassew qiegħed jaddatta s-sewqan tiegħu għaċ-ċirkostanzi tat-temp li kien jinstab fihom. Huwa minnu li jirriżulta li l-attur ma kienx sewwieq li kellu rekord mill-aħjar ta' sewqan – saħansitra anke wara dan l-inċident – u li dan seta' jtappan il-kredibilita` tal-attur; iżda dak li jgħodd huwa s-sewqan fil-post u fil-ħin tal-inċident.

(4) Determinazzjoni tal-kawża u tar-responsabilita` għall-inċident.

[38] Dok JRS2F a fol 333

[39] Fol 325

Il-kawża ewlenija tal-inċident jidher li kien xi żejt, diesel, jew likwidu ieħor li kien hemm fuq il-wiċċ tal-karreġġjata u li, imħallta max-xita li niżlet, wasslet lill-attur biex jitlef il-kontroll tal-mutur u jixkana distanza konsiderevoli, bejn minħabba l-istess żlieq kif ukoll billi t-triq hemmhekk kienet għan-niżla. Mhux magħruf min jaħti għat-tqegħid tal-likwidu fit-triq. Jirriżulta iżda li b'elmu u lbies ieħor protettiv aħjar, l-attur kien probabilment isofri inqas danni. Din il-Qorti taqbel mal-konklużjoni tal-inkjesta maġisterjali illi l-attur ma kellu ebda tort u l-inċident, li

> 'seħħ minħabba skidjar totalment barra l-kontroll tas-Surġent li kellu biss l-isfortuna li kien qiegħed jittransita dik it-triq waqt li kien fuq xogħlu f'temp li kien bix-xita u t-triq imżellġa b'xi likwidu aktarx *diesel* li pero` ma kienx osservabbli minħabba li t-triq kienet imxarrba bix-xita. Pjuttost osservazzjoni f'postha hi dik li b'ilbies u ekwipaġġjament aħjar u aktar idoneju għal dan it-tip ta' xogħol kienu jiġu skansati bosta ġrieħi li sofra s-surġent.... F'dan il-kuntest ir-responsabilita' għandu jġorrha l-Kummissarju tal-Pulizija nonostante li mhux marbut mal-liġi dwar Saħħa u s-Sigurta` fuq ix-Xogħol billi espressament eżentat minnha. Hija pero` l-fehma tal-Inkwirenti li ċivilment r-responsabilita' tiegħu tibqa' treġġi aktar.'[40]

B'danakollu, il-Kummissarju tal-Pulizija jaħti biss bir-rata ta' 20 fil-mija billi l-kundizzjoni tat-triq, li tagħha m'huwiex responsabbli, ċertament kienet il-fattur ewlieni li ta lok għall-inċident.

(5) Likwidazzjoni tad-danni.

<u>Damnum Emergens</u>

Għal dak li jirrigwarda d-damnum emergens, l-attur ressaq numru ta' irċevuti li jikkonsistu f'irċevuti ta' tobba bil-valur komplessiv ta' €920.[41]

---

[40] Fol 51
[41] Fol 295 – fol 298

Illi l-attur qed jitlob ukoll kumpens tar-rata doppja tal-Ħdud, festi u festi pubbliċi bħala parti mis-*shift* tiegħu li tilef meta kien assenti mix-xogħol. Dawn jammontaw għal 224 siegħa[42] ekwivalenti għal €2,362.06. L-attur dam ma jmurx għax-xogħol mit-22 ta' Jannar 2009 sat-13 ta' Settembru 2009[43], pero` qatt ma kien hemm tnaqqis fil-paga bażika tiegħu. Kien għamel talba biex jitħallas tas-Sibtijiet u Ħdud li għamel barra iżda dan ġie rifjutat għax ma jiġux klassifikati bħala *allowances* taħt l-*Public Management Code* u ma kienx tħallas tagħhom.[44] Fil-fehma tal-Qorti għalkemm l-attur ma ġabx provi uffiċjali ta' kemm jammontaw dawn is-sigħat ta' xogħol, l-ammont mitlub mill-attur hi ċifra raġonevoli. Hu fatt magħruf li min jaħdem il-Ħdud u l-festi jirċievi ħlas *extra*. Għalhekk ser jiġu kkunsidrati fil-ħlas li jrid isir mill-konvenut.

Għalhekk taħt dan ir-ras ta' danni, tirriżulta dovuta s-somma ta' €3,282.06.

Lucrum Cessans

Illi huwa ndikuss illi f'każijiet konsimili l-prinċipju konsegwit hu dak tar-restitutio in integrum, fis-sens illi "l-iskop tal-ħlas tad-danni huwa dak li terġa' tpoġġi lil min ikun soffrihom fil-pożizzjoni daqs li kieku huwa ma ġralu xejn. Naturalment huwa ferm iktar faċli li ssir il-prova tad-danni emergenti, iktar u iktar dawk li jkunu diġa` seħħew sakemm l-attur iressaq il-provi tiegħu, milli dawk futuri, fosthom it-telf ta' qligħ previst. Fi kliem l-awtur **Giovanni Visintini**[45] kiteb hekk dwar il-likwidazzjoni tad-danni:- "*In definitiva, il danno puo' sempre atteggiarsi come danno emergente e come lucro cessante e l'unica differenza tra i due elementi dal danno sta nella maggiore difficolta` di prova inerente al lucro cessante, con il risultato che questa figura di danno si prestera` piu` faċilmente ad essere soggetta ad* ***una valutazione equitattiva***".

---

[42] Fol 286 – fol 294
[43] Fol 86
[44] Ara xhieda ta' Spettur Marisa Zammit a Fol 79 u Dok MZ1 a fol 88 - 89
[45] Trattato Breve della Responsabilita` Ċivile, Ċedam 1996, paġna 512.

Illi mill-provi jirriżulta li l-attur għalkemm kien hemm xi xhur li ma daħalx għax-xogħol huwa baqa' jokkupa l-istess kariga u sahansitra baqa' jaħdem anke wara l-eta` tal-irtirara tal-Korp tal-Pulizija minkejja l-ġrieħi li ġarrab. Tabilħaqq, il-kunċett ta' *lucrum cessans* hu suppost relatat mat-telf ta' qligħ li d-debilita` ġġib fuq iddanneġġjat. Tant hu hekk li l-Artikolu 1045 tal-Kodiċi Ċivili (Kap. 16) jipprovdi li d-danneġġjat għandu d-dritt li jirkupra wkoll "**it-telf ta' qligħ** li tbati 'l quddiem minhabba inkapaċita` għal dejjem, totali jew parzjali, li dak l-għemil seta' jġib".

Illi huwa minnu li madankollu l-Qrati qegħdin xorta jakkordaw danni *lucrum cessans* fejn l-attur ikun kompla jaħdem u jidher biċ-ċar li matul iż-żmien din l-interpretazzjoni twessgħet, fis-sens li dawn it-tip ta' danni jingħataw **anke fejn id-danneġġat jibqa' fl-istess impjieg li kellu qabel l-inċident**. Hekk per eżempju ġara fil-kawża fl-ismijiet Edgar Gatt vs Oliver Theuma deċiża mill-Qorti tal-Appell fis-27 ta' April 1987 (Kollez. LXXI.ii.135 fejn il-Qorti ssottolinejat li "dik id-diżabilita` permanenti **tista' dejjem tkun ta' xkiel għalih fil-futur li jimmiljora l-pożizzjoni finanzjarja tiegħu**, u kwindi għal din ir-raġuni huwa intitolat għad-danni li jista' jsofri bhala konsegwenza tagħha".[46]

Il-Qrati tagħna addottaw dawn il-prinċipji bi tħaddim qawwi tal-prinċipju tal-ekwita`. Il-liġi tagħna diġa` ma tagħti l-ebda kumpens għad-danni morali f'każijiet bħal dawn u ċioe` ma tagħti l-ebda kumpens għall-uġigħ u skumditajiet li min isofri debilita` permanenti neċessarjament jgħaddi minnhom. Lanqas tipprospetta kumpens għal dak li jirrigwarda n-nuqqas tal-kwalita` ta' ħajja li min ikollu debilita` permanenti neċessarjament ikollu jgħaddi minnha. B'hekk il-Qorti tkun qiegħda twettaq inġustizzja fir-rigward tal-vittma jekk ma' tagħtihx kumpens adegwat għad-dannu li sofra. Każijiet oħra huma **Susan Davies et v Anthony Galea** deċiża mill-Prim'Awla tal-Qorti Ċivili (Imħallef Noel Arrigo) fl-10 ta' Ottubru 1997 u **Joseph Ċaruana v Joseph Gafa`** deċiza fid-29 ta' Mejju 1998 mill-istess Qorti, fejn ukoll intlaqgħet talba għall-ħlas ta' danni minkejja illi d-danneġġjat kien kompla b'xogħlu. F'dawn iż-żewġ sentenzi l-Qorti

[46] Vide wkoll Miċhael Balzan v Lawrenċe Ċiantar noe - 17.02.2006, Darren Sammut v Eriċ Zammit - 3.12.2004

esprimiet il-perplessita` tagħha dwar dak li jingħad fil-liġi u l-interpretazzjoni li kienet qiegħda tingħata mill-Qrati u ma naqsitx milli tikkritika s-sistema li kienet qiegħda tiġi addottata, u waslet għall-konklużjoni li "fl-iżvilupp preżenti tal-ġurisprudenza tagħna huwa forsi neċessarju li l-bżonn ta' ċertezza u nuqqas ta' ambigwita' jimponu teorija li tesiġi li kull tip ta' disabilita` permanenti twassal għat-telf futur fil-proporzjon tal-persentaġġ tagħha".

Illi filwaqt li din il-Qorti mhix marbuta bid-dottrina tal-preċedent, ma tħossx li hemm raġuni impellenti sabiex tiddiskosta ruħha mill-ġurisprudenza anterjuri, anke għaliex xorta waħda tista' tirpoża d-deċiżjoni tagħha entro l-parametri artifiċjali posti mil-liġi tagħna f'dan ir-rigward. Parametri li mhux tassew iwasslu dejjem għar-restitutio in integrum. Dan għaliex, għalkemm il-ġrad ta' inkapaċita` fiżika mhux bilfors jikkorrispondi għall-istess grad ta' inkapaċita` industrijali, ossia l-kapaċita` li wieħed jaqla' l-flus jew b'xi mod ieħor iżid ġidu permezz tal-ħidma lavorattiva – eżempju klassiku huwa dak li semma' l-Kummissarju tal-Pulizija fin-nota ta' sottomissjonijiet tiegħu - il-pjanista li jitlef sebgħajh iż-żgħir ta' idu x-xellugija imqabbel ma' bajjad li jitlef l-istess sebgħa u jkun righthanded b'mod li din it-telf xejn ma tfixklu f'xogħlu – b'mod ġenerali jista' jingħad li ż-żewġ forom ta' inkapaċita` jikkorrispondu jew almenu jqarrbu lil xulxin. Ċertament ma jistax jingħad fil-każ preżenti, li ma ġarax li l-inkapaċita` fiżika tal-attriċi naqqsitilha b'mod korrispondenti l-kapaċita` li taħdem u taqla l-għixien tagħha.

Illi m'hemmx dubju li l-inċident tat-traffiku kellu mpatt negattiv fuq il-ħajja tal-attur. Wara l-aċċident dam tmien xhur barra x-xogħol. Kellu jsir intervent urġenti sabiex titneħħietlu l-milsa u għandu bżonn jibqa' jieħu mediċina tul ħajtu kollha sabiex jagħmel tajjeb għat-telf ta' nuqqas ta' protezzjoni kontra infezzjonijiet. Għadu jilmenta minn sturdamenti, ihoss tvenvein fir-ras u tisfir fil-widna tax-xellug. Jgħid li għandu problemi bil-memorja. Jilmenta minn ostruzzjoni nażali u difformita' f'imnieħru. Għandu ċikatriċi fuq imnieħru, fuq geddumu u fuq ix-xoffa ta' fuq.

Rata ta' diżabilita`

Imiss li jiġi stabbilit il-persentaġġ ta' diżabilita` li sofra l-attur bħala konsegwenza tal-inċident. L-attur ippreżenta tliet rapporti *ex parte*. Dr Anthony Galea Debono fir-rapport tiegħu datat **7 ta' Settembru 2010** attribwixxa rata totali ta' diżabilita' ta 35%[47]. Dr George Felice attribwixxa rata ta' diżabilita' ta' 5% dwar problemi relatati mal-ENT[48] f'rapport redatt fil-**31 ta' Jannar 2010**. U Mr Carmel Sciberras attribwixxa rata ta' diżabilita' ta' 7% mil-lat ortopediku fil-**15 ta' Lulju 2009**.[49]

<u>Diżabilita' Newrologika</u>

L-espert mediku Dr Aquilina eżaminat lill-attur fit-**28 ta' Jannar 2019** u kkonstatat li l-attur jilmenta minn strurdament li jkun agħar meta jgħolli rasu. Iħoss tvenvin fir-ras u tisfir fil-widna x-xellugija. Iħoss uġigħ ta' ras meta jkun taħt stress. Jgħid li jkollu problema bil-memorja. Peress li tneħħietlu l-milsa, l-attur qed jieħu Peniċillin V 250mg BD. Għalhekk attribwixxiet 5% għal-disturbi minuri tal-ħsieb u *sindrome* post-konkussjonali b'rata ta' diżabilita' ta' 2%. Attribwixxiet rata ta' diżabilita' newrologika totali ta' 7%.[50]

Meta mistoqsija għaliex ma ħaditx *weighted average,* irrispondiet illi peress li n-numri huma żgħar ħafna, l-*weighted average* jiġi l-istess daqs li kieku tgħoddhom flimkien.

<u>Diżabilita' Ortopedika</u>

L-espert mediku fil-qasam tal-Ortopedia, Mr Massimo Abela eżamina lil attur fid-**26 ta' Lulju 2019** u għalkemm l-attur ilmenta minn uġigħ intermittenti fil-parti ta' quddiem tas-sider u l-kustilji tax-xellug u uġigħ

[47] Fol 11
[48] Fol 12
[49] Fol 16
[50] Fol 603

f'għonqu meta jitfa' rasu lura, minn eżami li għamel ikkonkluda li l-attur ma ġarrab l-ebda diżabilita' permanenti mil-lat ortopediku.[51]

Diżabilita' fil-milsa

Illi fit-**12 ta' Ġunju 2018** wara li eżamina u sema' l-ilmenti tal-attur, Mr Gordon Caruana Dingli kkonkluda illi peress li l-attur tneħħitlu l-milsa huwa suxxettibbli għal *sepsis* u anke ostruzzjonijiet intestinali minħabba adeżjonijiet wara l-operazzjoni. L-attur qed jieħu Peniżillin *tablets* u dan jibqa' sejjer għat-tul sabiex jitnaqqas ir-riskju ta' infezzjoni. Mr Caruana Dingli attribwixxa rata ta' diżabilita' ta' 15%.[52]

In eskussjoni Mr Caruana Dingli spjega li l-milsa tgħin fl-immunita' għax tiġġieled l-infezzjonijiet jew mard li jista' jaqbad lil persuna. Filfatt meta jiġri hekk jingħataw ċertu tilqim lil pazjent flimkien ma' mediċina (Penisillin). Jispjega illi għax titneħħa l-milsa il-pazjent xorta jista' jibqa' jaħdem imma jkun aktar predispost li jaqbdu infezzjonijiet.

Diżabilita' fl-imnieħer u fil-widnejn.

L-attur għadu jħoss ostruzzjoni nasali u għandu diformita f'imnieħru, kif ukoll *tinnitus* fil-widna tax-xellug u għalhekk l-espert mediku Mr Herman Karl Borg-Xuereb wara li eżamina lill-attur fil-**11 ta' Ġunju 2018** attribwixxa diżabilita' ta' 5%.[53]

In eskussjoni l-espert mediku ikkonferma illi tista' ssir operazzjoni sabiex titranġa s-sitwazzjoni tal-attur u jekk issir ma jibqax isoffri minn diżabilita' permanenti.

Illi r-Rati ta' diżabilita' magħduda flimkien jirriżulaw f'rata ta' diżabilita' ta' 27%. L-esperti mediċi taw rata ta' diżabilita' globali ta' 25% ibbażata fuq il-*Combined Values Chart*[54]. Jispjegaw illi waslu għal dan il-persentaġġ permezz tal-emendi tal-liġi dwar danni ċivili 2010 u permezz ta' Amerićan Guidelines għal *weighted average*.

---

51 Fol 606
52 Fol 607
53 Fol 609
54 Fol 610

Weigħted average tar-Rata ta' Diżabilita'

Illi l-leġislatur Malti ma jagħti l-ebda ħjiel dwar kif għandha tiġi mkejla d-diżabilita' u għalhekk din iħalliha f'idejn il-Qrati tagħna li kull darba jkollhom kompitu iebes fir-rigward. "Id-diżabilita` totali trid tiġi kkunsidrata in relazzjoni għal persuna, bħala entita` fiżika waħda mingħajr ma jiġi preżunt li l-multipliċita` ta' debilitajiet jiġu komputati komplessivament sabiex toħroġ id-diżabilita` reali li wieħed ikun sofra minnhom. Difatti, jekk il-persentaġġi jiġu magħduda flimkien, wieħed jista' jasal għall-konkluzjoni assurda li f'xi każijiet ikun hemm debilita` permanenti ta' aktar minn mija fil-mija"[55]

Illi għalhekk huwa prinċipju stabbilit fil-ġurisprudenza tal-Qrati tagħna li f'każ bħal dan, wieħed m'għandux jgħodd flimkien iż-żewġ rati ta' diżabilità permanenti, iżda għandu jiġi applikat dak magħruf bħala "weigħted average". Meta l-Qorti tgħaddi biex tikkomputa d-diżabilità permanenti totali, din trid tigi kkunsidrata fir-rigward tal-persuna fiżika sħiħa mingħajr ebda presunzjoni a priori li l-multipliċità ta' feriti jiġu komputati komplessivament.[56] Bil-*weigħted average* għandu jittieħed bilanċ tar-riżultanzi tal-esperti mediċi biex dan ikun jirrifletti aħjar is-sitwazzjoni reali tad-danneġġjat.[57] Dak li jrid jiġi stabbilit mhuwiex il-grad ta' inkapaċità fis-sens purament mediku, iżda l-effetti li l-ħsara personali għandha fuq il-qligħ jew il-ħidma tal-attur danneġġjat.[58] Mill-ġurisprudenza tagħna, jidher li l-mod kif jinħadem il *weigħted average* jitħalla interament fid-diskrezzjoni tal-Qorti ta' dak li tqis li huwa xieraq u ġust fiċ-ċirkostanzi tal-każ.

Il-Qorti tqis illi fiċ-ċirkostanzi tal-każ jkun ġust li tiġi adottata bħala *weighted average* rata globali ta' diżabilità permanenti ta' 21% (15%+1/2 ta' 7% + ½ ta' 5%).

Multiplier

---

[55] Spiridione sive Dione Zammit v Mario Bonello, PA 30.03.2017.
[56] Degiorgio v. De Crema, P.A., 28.01.2004, u Josef Farrugia v Thomas Tanti, P.A., 07.07.20014
[57] Ċassar Pullicino noe et v Xuereb et, P.A., 20.02.2009.
[58] Frendo v Cachia, P.A., 20.04.2009.

Meta ġara l-aċċident, l-attur kellu 33 sena. L-attur daħal fil-Korp tal-Pulizija fis-6 ta' April 1995.[59] Is-servizz fil-Korp huwa ta' ħamsa u għoxrin sena. L-aċċident seħħ fit-22 ta' Jannar 2009 u ċjoe' wara erbatax-il sena servizz. Għaldaqstant kien baqagħlu ħdax-il sena biex joħroġ bil-pensjoni tas-servizz fl-eta' ta' 45 sena. Dan pero' ma jfissirx illi l-attur ma setax jagħmel xogħol ieħor wara l-eta' tal-irtirar mis-servizz u jkollu introjtu minn dan l-impjieg kif fl-aħħar mill-aħħar hija prassi li tintagħmel minn ħafna uffiċjali li jirtiraw ta' eta` żgħira wara ħamsa u għoxrin sena servizz. L-eta` tal-irtirar għall-persuni li twieldu fl-istess sena tal-attur (1975) hija ta' 65 sena. Tenut kont tac-changes and chances of life tal-ħajja lavorattiva, din il-Qorti se taddotta multiplier ta' 22 sena.[60]

<u>Paga</u>

Dak inhar tal-inċident, l-attur kellu paga annwali ta' €18,104.85[61]. Ma jirriżultax lill-Qorti hux gross jew net. Tenut kont illi l-attur kien baqagħlu ħdax-il sena fis-servizz, din il-Qorti se tieħu in konsiderazjoni l-paga minima għal-kumplament tal-Multipler (11-il-sena). Il-Qorti sejra tieħu bħala bażi l-paga minima nazzjonali li fl-2020 kienet ta' €9,455.68 fis-sena. Din il-paga bejn wieħed u ieħor togħla bi €135.41 fis-sena. Li jfisser li l-paga tal-attur tiżdied b'€1,489.51 għal €10,945.19. Il-medja tiġi €10,200.44.

Abbażi tas-suespost, il-*lucrum cessans* għandu jiġi kkalkolat bil-mod segwenti:

€18,104.85 x 11 x 21% = €41,822.20

€10,200.44 x 11 x 21% = €23,563.02

Għaldaqstant: Damnum emergens = €3,282.06

Luċrum ċessans = €65,385.22

[59] Dok MZ1 a fol 83
[60] Ara skeda f'Emeline Cini v Antoine Cachia – 18.02.2013 - LFS
[61] Dok SA1 a fol 317

Tnaqqis tal-ammont mogħti lil attur bħala pensjoni ta' diżabilita' mogħti minn l-10 ta' April 2010 - €1,371.24 x 22[62] = €30,167.28

Total tad-danni = €38,500

€38,500 x 20% = **€7,700**

Lump Sum Payment

Illi kif diġa` ngħad minn din l-istess Qorti f'sentenzi oħra: "mhix sejra, kif soltu jsir, tagħmel tnaqqis minħabba li qiegħda tingħata lump sum. Tnaqqis bħal dan kien jagħmel sens sa ftit tas-snin ilu meta l-banek kummerċjali kienu jagħtu sa madwar 5% għal depożiti fissi. Li kien ifisser li f'ċerti każijiet, il-vittma kienet tieħu permezz tal-imgħax, somma ekwivalenti għall-paga li kien ikollha li kieku ma seħħx l-inċident; u fl-aħħar mill-aħħar tibqa' bis-somma kapitali f'idejha. Dan iżda mhuwiex il-każ fiż-żminijiet tal-lum, fejn l-imgħax huwa prattikament negliġibbli, u l-kapital ikollu "jittiekel"; fi kliem ieħor jiġi kkunsmat"[63]. Dan iktar u iktar fil-każ preżenti fejn l-inċident seħħ tnax-il sena ilu.

Decide

Għal dawn il-motivi, il-Qorti:

(1) Tillibera lill-konvenuti kollha ħlief lill-Kummissarju tal-Pulizija mill-osservanza tal-ġudizzju;

(2) Tilqa' l-ewwel talba billi tiddikjara illi l-inċident li seħħ fit-22 ta' Jannar 2009 fi Triq l-Assedju l-Kbir, Floriana seħħ in parte bi ħtija tal-konvenut Kummissarju tal-Pulizija b'rata ta' 20%.

(2) Tilqa' t-tieni talba billi tillikwida d-danni sofferti mill-attur fis-somma ta' €7,700.

[62] Fol 335
[63] Trevor Grech v Lawrence Agius – Qorti Ċivili, Prim'Awla, 17 ta' Ottubru 2018

(3) Tikkundanna lill-konvenut Kummissarju tal-Pulizija jħallas is-somma ta’ €7,700 bl-imgħax legali mid-data ta’ din is-sentenza sad-data tal-eventwali ħlas effettiv.

L-ispejjeż inklużi l-ittri interpellatorji numri 4831/2010, 4832/2010 u 4833/2010 a karigu tal-Kummissarju tal-Pulizija ħlief għall-ispejjeż tal-konvenuti l-oħra li huma a kariku tal-attur.

Moqrija.

ONOR IMĦALLEF

GRAZIO MERCIECA